

HISTORIE HOSPODÁŘSKÉ A MĚNOVÉ UNIE

Hospodářská a měnová unie (HMU) je výsledkem postupné hospodářské integrace v Evropské unii. Spočívá v rozvoji jednotného trhu EU, kde platí společné právní předpisy ohledně výrobků a na němž existuje volný pohyb zboží, kapitálu, pracovníků a služeb. V eurozóně, která nyní čítá 19 členských států, byla zavedena jednotná měna – euro. Všech 28 členských států, kromě Spojeného království a Dánska, musí zavést tuto měnu po minimálně dvouletém zapojení do Evropského mechanismu směnných kurzů (EMS II) a po splnění konvergenčních kritérií. Jednotnou měnovou politiku určuje Evropská centrální banka (ECB) a doplňují ji harmonizované fiskální politiky a koordinované hospodářské politiky. Za hospodářskou politiku není v rámci HMU zodpovědný pouze jeden jediný orgán. Zodpovědnost je rozdělena mezi členské státy a různé orgány a instituce EU.

PRÁVNÍ ZÁKLAD

- Rozhodnutí přijatá na evropských summitech konaných v Haagu (1969), Paříži (1972), Bruselu (1978), Hannoveru (1988), Madridu (1989), Štrasburku (1989) a v Maastrichtu (1991–1992);
- články 119–144, 219 a 282–284 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU);
- protokoly připojené ke Smlouvě o fungování EU týkající se přechodu ke třetí etapě hospodářské a měnové unie, postupu při nadměrném schodku a makroekonomické nerovnováze, konvergenčních kritérií, doložek o neúčasti Spojeného království a Dánska, Evropského systému centrálních bank, Evropské centrální banky a Euroskupiny.

CÍLE

HMU je výsledkem postupné hospodářské integrace, a proto sama o sobě není cílem jako takovým. Řízení hospodářské a měnové unie je navrženo tak, aby utvářením vhodných hospodářských a měnových politik tato unie podporovala udržitelný hospodářský růst a vysokou míru zaměstnanosti. To zahrnuje tři hlavní činnosti v oblasti hospodářství: i) měnovou politiku, jejímž cílem je cenová stabilita; ii) koordinaci hospodářských politik v členských státech; iii) zajištění bezproblémového fungování jednotného trhu.

DOSAŽENÉ VÝSLEDKY

Euro je v současné době součástí každodenního života v 19 členských státech Evropské unie. Postupem času přijmou euro jako svou měnu i další členské státy. Tato jednotná měna skýtá nesporné výhody: snižuje náklady na finanční transakce, usnadňuje cestování, posiluje úlohu Evropy na mezinárodní úrovni a jiné.

HISTORIE HMU

Na summitu konaném v Haagu v roce 1969 definovali představitelé států a vlád nový cíl evropské integrace: hospodářskou a měnovou unii (HMU). Skupina, v jejímž čele stál tehdejší lucemburský premiér Pierre Werner, vypracovala zprávu, ve které se předpokládalo, že podle plánu o několika etapách bude hospodářská a měnová unie do deseti let zcela dokončena. Hlavním cílem bylo dosáhnout úplné liberalizace pohybu kapitálu a neomezené směnitelnosti měn členských států a stanovit neodvolatelné směnné kurzy. Zhroucení bretonwoodského systému a rozhodnutí vlády Spojených států převést dolar na pohyblivý kurz v polovině roku 1971 vyvolaly vlnu nestability na devizových trzích, která hluboce zpochybnila paritu evropských měn. Projekt HMU tím byl rázem zastaven.

Na summitu v Paříži v roce 1972 se Společenství pokusilo dát měnové integraci nový impuls a vytvořilo tzv. „mechanismus hada v tunelu“, který spočíval v řízené fluktuaci měn členských států (had) v úzkém fluktuačním rozpětí těchto měn vůči dolaru (tunel). Kvůli ropné krizi, slabému dolaru a rozdílům v hospodářských politikách byl tento systém destabilizován a za necelé dva roky přišel o většinu svých členů, až byl nakonec zúžen na tzv. oblast německé marky, tedy na Německo, země Beneluxu a Dánsko.

Vznik Evropského měnového systému: snaha vytvořit oblast měnové stability byla obnovena v roce 1978 na summitu v Bruselu zavedením evropského měnového systému založeného na konceptu pevně stanovených, ale přizpůsobitelných směnných kurzů. Do mechanismu směnných kurzů, známého jako EMR I, byly zapojeny měny všech členských států s výjimkou Spojeného království. Princip byl následující: směnné kurzy vycházely z centrálních parit definovaných vůči ECU (European Currency Unit), zpočátku známé jako evropská zúčtovací jednotka, která představovala vážený průměr zapojených měn. Na základě těchto centrálních parit vyjádřených v ECU byl vypočítán paritní systém bilaterálních kurzů a fluktuace měn nesměly překročit rozpětí $\pm 2,25\%$ (kromě italské liry, která měla rozpětí $\pm 6\%$). Během deseti let umožnil EMS podstatně omezit variabilitu směnných kurzů – flexibilita systému spolu s politickou vůlí pro hospodářské sblížení vedla k dosažení udržitelné měnové stability.

S přijetím programu [jednotného trhu](#) v roce 1985 bylo čím dál tím jasnější, že dokud budou přetrvávat poměrně vysoké transakční náklady spojené s převodem měn a nejistotou z důvodu (třebaže malého) kolísání směnných kurzů, potenciál vnitřního trhu nebude možné plně využít. Mnoho ekonomů navíc kritizovalo to, co nazývají „neuskutečnitelným trojúhelníkem“ – volný pohyb kapitálu, stabilita směnných kurzů a nezávislé měnové politiky podle nich byly v dlouhodobém výhledu neslučitelné.

Spuštění HMU: v roce 1988 Evropská rada v Hannoveru vytvořila Výbor pro studium hospodářské a měnové unie, jemuž předsedal Jacques Delors, tehdejší předseda

Evropské komise. V roce 1989 předložil výbor zprávu, ve které navrhl přísná opatření za účelem vytvoření HMU ve třech etapách. Ve zprávě byla zdůrazněna zejména nutnost lepší koordinace hospodářských politik, pravidla týkající se vnitrostátních rozpočtových schodků a nově i vznik naprosto nezávislé instituce, která by odpovídala za měnovou politiku Unie, [Evropské centrální banky](#) (ECB). V roce 1989 Evropská rada v Madridu na základě Delorovy zprávy rozhodla o provedení první etapy HMU, tj. úplné liberalizace [pohybu kapitálu](#) od 1. července 1990.

V prosinci 1989 vyzvala Evropská rada ve Štrasburku ke svolání mezivládní konference s cílem stanovit změny, které bude nutné zanést do Smlouvy, aby bylo možné HMU realizovat. Závěry této mezivládní konference vyústily ve [Smlouvu o Evropské unii](#), kterou formálně schválili představitelé států a vlád na zasedání Evropské rady v Maastrichtu v prosinci 1991 a jež byla podepsána dne 7. února 1992.

Smlouva počítala se zavedením HMU ve třech etapách:

- etapa 1 (od 1. července 1990 do 31. prosince 1993): volný pohyb kapitálu mezi členskými státy;
- etapa 2 (od 1. ledna 1994 do 31. prosince 1998): konvergence hospodářských politik členských států a posílení spolupráce mezi národními centrálními bankami členských států. Koordinace měnových politik se institucionalizovala zřízením Evropského měnového institutu (EMI), který byl pověřen posílením spolupráce mezi národními centrálními bankami a přípravnými kroky k zavedení jednotné měny. Národní centrální banky měly v průběhu této etapy získat nezávislost;
- etapa 3 (probíhá od 1. ledna 1999): postupné zavedení eura jako jednotné měny členských států a provádění společné měnové politiky pod vedením ECB. Přejít do třetí etapy závisí na dosažení vysoké úrovně udržitelné konvergence, jež se měří podle řady [kritérií](#) stanovených ve Smlouvách. Během této etapy se [rozpočtová pravidla](#) stávají závaznými a členský stát, který je nedodrží, [postihnou sankce](#). Byla zavedena jednotná měnová politika, jež je svěřena Evropskému systému centrálních bank (ESCB) tvořenému národními centrálními bankami a ECB.

První dvě etapy HMU již byly dokončeny. [Třetí](#) etapa právě probíhá. V zásadě všechny členské státy EU musí touto třetí etapou projít, a tedy přijmout euro jako svou měnu (článek [119](#) Smlouvy o fungování Evropské unie). Některé členské státy však ještě nesplňují konvergenční kritéria. Pro tyto členské státy platí dočasná výjimka do doby, než budou schopny vstoupit do třetí etapy HMU. Kromě toho Spojené království a Dánsko oznámily, že do třetí etapy HMU vstoupit nehodlají, tedy že euro přijmout nechtějí. Pro tyto dva členské státy tudíž platí výjimka ohledně zapojení do HMU. Podrobnosti režimu této výjimky jsou uvedeny v protokolech týkajících se těchto dvou zemí, které jsou připojeny ke smlouvám zakládajícím Evropskou unii. Spojené království i Dánsko si nicméně ponechaly možnost ukončit uplatňování této výjimky a předložit žádost o zapojení do třetí etapy HMU. Třetí etapy se zúčastnilo a jednotnou měnu euro zatím přijalo 19 z 28 členských států.

Přední představitelé EU se v období po evropské dluhové krizi zavázali, že posílí HMU a zdokonalí její rámec řízení. Předsedové Evropské komise, Evropské rady, Euroskupiny, ECB a Evropského parlamentu vydali v roce 2015 na základě podobné

iniciativy z roku 2012 zprávu s názvem „Dokončení evropské hospodářské a měnové unie“ (též známá jako „zpráva pěti předsedů“). Zpráva popisuje reformní plán, jehož cílem je dosáhnout ve třech etapách (nejpozději do roku 2025) skutečné hospodářské, finanční fiskální a politické unie.

ÚLOHA EVROPSKÉHO PARLAMENTU

Od vstupu Lisabonské smlouvy v platnost se Evropský parlament, nyní jako rovnocenný spolutvůrce právních předpisů, podílí na řádném legislativním postupu při stanovování podrobných pravidel pro mnohostranný dohled (čl. 121 odst. 6 Smlouvy o fungování EU). To mimo jiné zahrnuje i preventivní složku Paktu o stabilitě a růstu a bedlivější makroekonomický dohled v zájmu předcházení škodlivé nerovnováze vyplývající z finanční krize. Balíček šesti předpisů posílil úlohu Evropského parlamentu v oblasti správy ekonomických záležitostí EU, a to zejména zavedením evropského semestru a evropského dialogu. S Evropským parlamentem jsou dále konzultovány následující záležitosti:

- dohody o směnných kurzech mezi eurem a měnami mimo EU,
- výběr zemí, jež by se mohly připojit k jednotné měně (od roku 1999 dále),
- jmenování prezidenta, viceprezidenta a dalších členů Výkonné rady ECB a
- právní předpisy provádějící postup při nadměrném schodku stanovený v Paktu o stabilitě a růstu.

Dirk Verbeke / Dražen Rakić
05/2019

